

Co můžeme (ve skutečnosti) očekávat od nízkého lesa nad Lesnou Poznámky k článku „Převod vysokého lesa na nízký“ (Severník, červenec 2014)

S povděkem redakci Severníku kvitujeme, že v červencovém čísle byla celá strana věnována tématu osudů lesa nad Lesnou a dosavadnímu průběhu jednání. Největší prostor se dostal článku „Převod vysokého lesa na nízký“ Kateřiny Brettschneiderové Loutocké z Mendelovy univerzity (dříve vystupovala jako tisková mluvčí MENDELU). Jeho cílem bylo představit tuto staronovou a ne vždy doceňovanou formu hospodaření v lesích v lepším světle, než jak se mnoha čtenářům jeví jen na základě první fáze realizace převodu lesa mezi Lesnou, Soběšicemi a Kociánkou. Přestože autorka shromáždila úctyhodné množství informací o výhodách nízkého lesa, jedná se většinou o informace platné na jiných místech, v jiných dobách nebo při odlišném hospodářském režimu péče o porost, než jak je tomu nad Lesnou. Pokusme se proto podívat na její argumenty ve strážlivějším světle a připomenout, jak je tomu v lese nad Lesnou a co zde můžeme skutečně realisticky očekávat.

[Červencové vydání Severníku je dostupné zde \(str. 8\).](#)

Nízký les jako důležitá součást krajiny (aneb s čím lze v článku souhlasit)

Jako spoluorganizátor protestů proti zmíněnému převodu musím předeslat, že neprotestujeme proti nízkému lesu jako formě hospodaření obecně, ale právě a jen proti plánu převádět na nízký les celou zmíněnou plochu a to způsobem, jakým projekt začal. Za nevhodnou považujeme lokalizaci projektu a to, jaké hodnoty mu mají podlehnout. Z krátkodobého hlediska (desítky let) je to sporná náhrada převážně borového lesa lesem nízkým, v dlouhodobém měřítku (stovky let) náhrada přírodě blízkých partií lesa se staletými stromy za pařezinu.

Nízký les jako forma hospodaření a jako krajinný prvek za to nemůže. V evropské krajině měl své místo po staletí, ba tisíciletí. Původně pouze ekonomické zájmy, které vedly lidi k „pařezinám“, daly podobně jako kosení luk, pastva dobytka, pěstování ovocných stromů, rybníkářství atd. vzniknout jedinečným biotopům – místům domova mnoha druhů rostlin a živočichů, které by se v ryze „přírodním“ prostředí neobjevily, nerozšířily nebo neuchovaly (např. od ledové doby). Díky pařezinám se na mnoha místech zachovala i kontinuita starobylého druhového složení lesů. Právě tomuto způsobu hospodaření vděčíme za to, že se na řadě míst projdeme doubravou nebo habřinou namísto monokultury jehličnatých stromů a že naše lesy nejsou vždy jen „továrnami na fošny“. Bohatství druhové rozmanitosti tak může záviset i na pěstování pařeziny či „chroští“ na otop, které se snadno ručně sklízí a zpracovává. Pařeziny držely (vedle třeba mezí, remízků, pastvin...) dlouho své místo v pestré mozaice biotopů, které naše krajina skýtala. Spolu s tím, jak různých příčin klesala poptávka po palivovém dříví na úkor stavebního a truhlářského řeziva a jak se měnily zákonné předpisy pro pěstování lesa však své místo především během posledního století ztrácely, až se nakonec staly jen tu a tam přežívajícím a stěží tolerovaným pozůstatkem minulosti. Spolu s jejich úbytkem jsme – světe, div se – začali přicházet i o společnost řady našich spoluobyvatel z rostlinné a živočišné říše. Ostatně kde je dnes celá ta pestrá mozaika biotopů dotýkaných lidskýma rukama (polí, mezí, pastvin, cest, alejí, hájů, luhů, pařezin...) i nedotčených ostrovů divočiny... Jako ekonomické využití krajiny se v posledních desítkách let jeví bohužel mechanizované a jinak „zprůmyslnělé“ obhospodařování stejnorodých až monotónních ploch, nepříliš přátelských k mnoha druhům včetně člověka. Nabízí se bohužel otázka, nakolik a zda vůbec se z tohoto rámce vymyká zmíněný projekt převodu, byť se podporou biodiverzity zaštituje.

Kácení nad lesnou jako způsob podpory biodiverzity?

Článek lze dát za pravdu i v tom, že nízký les není o tolik nižší než vysoký. Stejně tak ale platí, že v nízkém i ve vysokém lese lze hospodařit více či méně zdravě. Když se hospodaření pojme stylem „co největší plocha s maximem techniky“, přírodní hodnoty jdou obvykle stranou. Jako vysoký les si můžeme představit smíšený různorodý porost, kde se hospodaří výběrným způsobem (kácejí se jednotlivé stromy nebo malé skupiny), ale i stejnověkou smrkovou monokulturu, která skončí jednoho dne náraz holosečí nebo polomem. A podobně nízký les může mít podobu po staletí probíraného a přesto stabilního a na druhy bohatého porostu, ale i akátového a bezového roští sklizeného občas plošně harvestory skoro jako pole. Autorka zjevně počítá jen s první variantou. To, k čemu v lese dochází, však vypovídá spíše o druhé možnosti.

Práce biologů a ekologů v posledních letech prokázaly, že biodiverzitu – rozmanitost druhů, která souvisí i s celkovou stabilitou ekosystému, jeho „zdravím“ a „odolností“ – může podpořit návrat k tradičním způsobům hospodaření, mezi které i pařezení patří. Týká se to zvláště míst, kde se tímto způsobem po generace hospodařilo a na jejich charakteru je to dodnes patrné.

A zde se dostáváme ke kořenu problému. V případě lesa za Lesnou nejde o obnovu kontinuity, ale o významnou změnu. Přestože některé místní názvy (např. „Pařezí“) naznačují, že zde vy minulosti nízký les rostl, vzhledem k současnému stavu nejde o prosté navázání na tradiční formu. Pak by nebylo potřeba hovořit o „převodu“. Vzhledem k plánovanému rozsahu a způsobu realizace nejde ani o obnovu tradice „selského“ maloplošného a výběrného obhospodařování lesa, ale o megaloprojekt (autorka uvádí „unikátní na území celé ČR“), odpovídající potřebám velkého vlastníka lesa a velkých spotřebitelů dříví.

Protože argumentace autorky se opírá téměř výhradně o kvalitu porostu a biodiverzitu, je třeba uvést na pravou míru právě tento aspekt: nad Lesnou Nejde o projekt zdůvodněný potřebou podpořit konkrétní vzácné či ohrožené druhy žijící v lokalitě (jak autorka naznačuje a jak je tomu například na zmiňované Pálavě v Milovickém lese), ale o z hlediska podpory biodiverzity nedostatečně zdůvodněné a patrně ani rozumně nezdůvodnitelné plošné opatření. Zkrátka nejde o projekt cíleně zaměřený na podporu biodiverzity, byť je za takový vydáván (a patrně je tak i vykazován v grantových projektech).

Umístění projektu: přehledka falešných důvodů

Po poněkud nadnesené a paušalizující, ale s přimhouřením očí snad přijatelné chvále nízkého lesa z hlediska jeho přínosu pro biodiverzitu, přichází autorka s „dobrou“ zprávou, že Mendelova univerzita „naštěstí... vlastní několik hektarů lesa v nadmořské výšce, která je vhodná pro nízký les“. Většího zkreslení se mohla dopustit jen stěží (být se jí to později v souvislosti s druhovou skladbou podařilo). Kdyby šlo jen o nadmořskou výšku, mohla by univerzita pěstovat nízký les na svých pozemcích prakticky kdekoli (připomeňme, že její pozemky se rozkládají na zhruba 10 000 ha). Pro nízký les jsou přitom vhodná jak vysloveně nížinná stanoviště (lužní lesy na dolních tocích řek), tak i horské oblasti (s touto formou hospodaření se u nás setkáme např. i v Jeseníkách).

Značně nepatřičné je i slovo „několik“, když vezmeme v potaz, že v dotyčném projektu se jedná o zhruba 100 hektarů, a „několik“ by jich tedy na pokrytí ambicí jeho autorů zdaleka nestačilo. Pro lepší představu – celý les mezi Lesnou, Kociánkou a Soběšicemi má asi 60 hektarů.

Nejen v článku, ale v celé diskusi je často zmiňovaný i argument, že „se tu tak v minulosti hospodařilo“. Ten ale rovněž poněkud pokulhává. V místech, kde se zasahovalo letos v předjaří nerostl les, který by se dal označit za pařezinu, byť přerostlou. Ani v dalších místech, kde by se mělo kácet, nenajde sebepečlivější znalec více než jednotky procent

stromů, které vykazují původ v pařezině. Naproti tomu mnoho porostů ve vlastnictví MENDELU má dodnes charakter, který jim pařezení v minulosti vtisklo (habrové porosty v okolí Bílovic a v Moravském Krasu), přesto zde není ani na menších plochách plánováno a povolováno.

Druhá rozmanitost: chlubení cizím peřím?

Krajně zavádějící je výčet druhů, které v nízkém lese „můžeme spatřit“. Autorka poskytuje pestrou koláž druhů žijících na různých místech a vázaných na různé fáze vývoje porostu. Většina z nich se za Lesnou nevyskytuje nejsou zde doloženy ani historicky a Pro řadu čtenářů může být tato pasáž až nudná, proto ke každému druhu jen stručně:

- **buk lesní**: výmladky vytváří velmi neochotně, jen při speciální stimulaci a v některých fázích životního cyklu. V lese nad Lesnou roste spíše sporadicky, ke otázce, z čeho by se výmladky braly.

- **střevíčník pantoflíček**: roste v Moravském krasu, na území ŠLP Křtiny podle dostupných informací nikoli. Nejbližší jej najdeme ve výmladkovém lese za Kohoutovicemi, kde hospodaří Lesy města Brna (hospodaření je tam ovšem uzpůsobeno potřebám lokality výskytu tohoto druhu); také oficiální dokumenty uvádějí, že „*management lokalit na lesních a lesostepních biotopech vyžaduje vesměs drobné probírky a prosvětlení stávajících porostů. V lesních porostech na místech výskytu střevíčníku není možné provádět holosečný způsob hospodaření. U kulturních smrčín, ve kterých se střevíčník také vyskytuje, je žádoucí jejich postupná přeměna na přirozenou dřevinnou skladbu odpovídající stanovišti*“ (www.biomonitoring.cz). Takže žádné rozsáhlé a prudké převody.

- **vstavač nachový**: roste na několika lokalitách ve správě ŠLP Křtiny dále od Brna, z toho některé jsou rezervacemi, jiné byly v minulosti v důsledku nesprávného hospodaření zlikvidovány; nové osvětenější vedení ŠLP (reprezentované ředitelem dr. Dolejským) je příslibem ohleduplnějšího přístupu (nejen) k tomuto druhu, ale jeho rozšíření do míst, kde nikdy nerostl, zřejmě nebude ani v jeho silách.

- **zvonovec liliovitý**: V ČR se vyskytuje na pěti lokalitách, vesměs v Čechách, nejbližší na Královéhradecku. Podobně

- **plch zahradní** se vyskytuje pouze ostrůvkovitě v západní polovině území ČR (Čechy, spíše západní). Vyhovuje mu např. les, ve kterém se postupně stěhují malé plochy světlin – stěhují se spolu s nimi.

- **dudek chocholatý** je pták, který docení křoviny a světlé lesy, ale samotné ani jemu nestačí. V Milovickém lese na Pálavě a v jeho okolí, kde žije patrně jediná blízká životaschopná populace, jsou mu systematicky vytvářeny podmínky pro šíření – např. i vyvěšováním speciálních budek; plánují snad garanti projektu něco podobného? Dosud se nezmínili.

- **mandelík hajní**: v minulosti hnízdl na Znojemsku, v současné době bývá zaznamenáván pouze při průtahu tamtéž.

- **zlatohlávek mramorovaný** – k vývoji potřebuje (jak autorka správně uvádí) trouchnivější dřevo, především ale staré stromy.

- **jasoň dymnivkový** – je vázaný na rané (sukcesní) fáze vývoje porostu, obývá světliny a paseky do cca 10 let věku porostu, pařezina nebo pastevní les je pro něj proto velmi vhodným prostředím, vyžaduje ale speciální management. Na celé Moravě se nicméně vyskytuje jen na několika málo místech, životaschopné populace jsou již patrně jen dvě – v Litovelském Pomoraví a na Pálavě v oblasti Milovického lesa. Pro tento druh má pařezina patrně největší význam, k obmýtí ale musí docházet dostatečně často, takže nelze počítat s tím, že „za třicet let tu bude les“.

- **tetřívka obecná**: žije u nás prakticky pouze v pohraničních horách, malé populace možná ještě nejbližší ve Žďárských vrších.. Možná by bylo přesnější říci „dožívá“, neboť jeho stavy stále klesají. Vyžaduje takřka absolutní klid, v příměstském lese může vydržet pouze vycpaný

jedinec. Na snižování jeho stavů se podílí proměny prostředí, chemizace zemědělství, mechanizace lesnictví, turistika, ale i nárůst stavů černé zvěře (divokých prasat), která konzumuje jeho vajíčka (hnízdí na zemi).

- **prase divoké**: v nízkém lese nalezne v prvních fázích úkryt i potravu, při současném trendu lze ale těžko tento stav považovat za úspěch. Prudký nárůst stavu černé zvěře jde ruku v ruce s úbytkem na zemi hnízdícího ptactva (koroptev, skřivan, tetřev...). Divočák také tradičně není oblíbeným společníkem turistů.

- **lanýž**: jsou opravdovou specialitou nejen pro gastronomy: objevují se tak trochu „kde chtějí“, je otázka, zda jejich vazba na nízký les není zdůrazňována uměle na základě toho, že v pastevním lese je vyhledávávala právě prasata. Houbaře však musíme upozornit: lanýž je celoročně přísně chráněný a jeho sběr u nás není legální.

Stranou nechala autorka druhy, které v nízkém lese představují problém. Tím, že se porost stále vrací do raných fází vývoje (stádium sukcese), nastupují tzv. invazní, nejčastěji u nás nepůvodní druhy: **trnovník akát**, **bez černý**, z bylin např. **netýkavka malokvětá** a je spíše otázkou času, kdy se v příhodném terénu světlin v blízkosti cest a zahrad objeví ve větším rozsahu i **křídlatka sachalinská**.

Dají-li čtenáři Severníku na radu autorky článku a vyrazí k zastávce Panská lícha a pak zpět k sídlišti, narazí především na ně. Vstup do porostu ale v souladu s doporučením Krajské hygienické stanice doporučujeme pečlivě zvážit a připravit se na něj – lze zde očekávat zvýšenou aktivitu **klíšťat**. Přiznejme, že odvážlivci nebudou nakonec ochuzeni o slibovaný **ostružiník** a **maliník**, ty ale zanedlouho pokryjí jakoukoli paseku, ponechanou vlastnímu osudu. Kde ale narazila autorka na „některé druhy orchidejí, ptáků a brouků“ které „se vracejí už teď“ zůstává záhadou. Je také zřejmé, že doufat, že se většina vzácných druhů, o kterých píše, objeví jen na základě pěstebního tvaru lesa by bylo jako očekávat, že pokud by zde MENDELU zřídila místo stávajícího porostu savanu, dočkali bychom se zde v krátké době slonů a žiraf.

Hodnoty současného lesa

Poslední, v článku opět opomenutou kategorií, jsou živočichové, rostliny a houby, s nimiž se budeme patrně muset na desítky let rozloučit. Chráněný **datel černý** vyhledává hnízdní dutiny ve starých stromech ve výšce až 15 metrů nad zemí. Nikoli nepodstatnou složku jeho jídelníčku tvoří vysoko rostoucí dřevokazné houby. Ze savců má podobné nároky například **plch velký**. Větší výška vyhovuje k hnízdění i rozličným druhům **dravců** a **sov**, jejichž výskyt v dotčeném lese je dobře, byť pouze laicky, dokumentován. Těž světlomilné rostliny jarního aspektu ochotně ustoupí sukcesním polokeřům a keřům raných fází růstu výmladkového lesa. A houby? Zkuste je v neprostupném porostu hledat.

Autorka v závěru uvádí, že „*přeměna vysokého lesa na nízký sice trvá poměrně dlouhou dobu, protože nemá jít o změnu náhlou, ale pozvolnou a přirozenou*“. To, co uvidíte cestou, ale o ničem pozvolném a přirozeném nevypráví. Snad kdybychom za pozvolné a přirozené začali považovat, když z lesa o výměře přes tři hektary odveze těžká technika většinu kmenů a zanechá zde stopy.

Výhody nízkého lesa vykládá autorka tak, jakoby před ním v dané lokalitě nic nebylo – opak je pravdou. Kromě odtěženého borového porostu se v lokalitě, kde je plánována další těžba, nachází různověký les, místy listnatý, místy s převahou listnáčů, který se blíží ideálu lesa přírodě blízkého (dle některých odborníků je v některých pasážích „pralesem“). Jeho hodnoty však před implementací projektu nikdo náležitě neoceníl. Na žádném z míst v lese se nejedná o kontinuální navázání na dřívější způsob hospodaření – buď jde o výsadbu zahuštěnou stromy z přirozeného zmlazení ze semen, nebo o les v zásadě semenného původu. Některé zdravé stromy, zřejmě v nejbližších letech odsouzené k zániku, mohou samy jednotlivě

vyprodukovat tolik listové plochy k filtraci vzduchu, jako stovky metrů výmladkového porostu v prvním období po založení.

Vzhledem k blízkosti města nelze zcela zavrhnout ani stromy neopadavé – vzduchu „nafiltrují“ sice méně než listnáče, ale „fungují“ i v zimním období, tedy během topné sezóny a v době inverzí. Ryze jehličnatou monokulturu navíc návštěvník za Lesnou navíc už roky nenajde – borovice propouštějí dostatek světla na to, aby mezi sebe mohly postupně pouštět i jiné stromy a borový les je tak možno „převádět“ např. na listnatý i podstatně šetrněji, než jak jsme letos svědky.

Příměstský les má nepochybně význam nejen pro obyvatele z říší rostlin, živočichů a hub, jejichž domovem je přímo lesní porost, ale i pro návštěvníky z řad lidí žijících v bezprostředním okolí. Může jít o hodnotu lesa jako zdroje dřeva, ale i ho hodnotu rekreační (les jako místo vycházek, setkání s estetikou přírody v kontrastu s hektičností města, čerpání energie, sportoviště...). I proto je v mnoha civilizovaných zemích kladen důraz na to, že v příměstských lesích je třeba hospodařit s většími ohledy k rekreačním a estetickým funkcím lesa, než v lesích ve větší vzdálenosti od lidských sídel. Neznamená to nehospodařit zde vůbec – údržba porostů je nezbytná již z bezpečnostních důvodů, vlastník lesa má také legitimní nárok na zisky ze správy majetku. Zvláště je-li vlastníkem veřejná instituce, je ale na místě dovolávat se jeho veřejné odpovědnosti k významu celospolečenských funkcí lesa. Jako rozumná možnost bývá preferováno výběrné hospodaření – průběžné kácení jednotlivých stromů nebo malých skupin, využití podrostu při pěstování nových stromů, zachování věkové i druhové různorodosti porostu. Z ryze technického (či přírodovědného, podle toho, kam se zrovna přiklání naše lesnictví) se nad lesnou takováto forma přímo vnucuje.

Co má autorka na mysli „touhou po zisku“?

Zajisté nejvhodnější formou hospodaření je taková, která umožňuje skloubit ekonomické nároky a společenský význam lesa i požadavky na biodiverzitu. Zdá se, že na některých místech je takovou formou hospodaření nízký les. V případě lesa nad Lesnou nelze ale vzhledem k převažujícímu charakteru okolní zástavby v okolí (panelové domy) očekávat, že by místní projevovali zájem o palivové dřevo a mimochodem poskytovali lesu při jeho těžbě osobně „individuální péči“. Daleko spíše se v budoucnu setkáme s mechanizovanou sklizní výmladků, která ale neprospívá valně většině druhů, o nichž autorka ve svém článku píše. Napovídaly by tomu i profesní zájmy pánů Kadavého a Kneiffa – jejich poslední publikace se týkají cenění dříví při využití těžké techniky (v rámci projektu Rozvoj technologií těžby a dopravy dříví).

Ani povaha, ani rozsah projektu nejsou prosty ekonomických souvislostí. Paní Brettschneiderová-Loutocká sice píše, že některé druhy se v našich lesích staly ohroženými kvůli „touze po zisku“, chápat ale tuto poznámku tak, že současný projekt nad Lesnou je ryze altruistickým nebo veřejně prospěšným počinem by ale bylo dost naivní. Projekt je z hlediska vytváření zisku sázkou na „dobrou kartu“.

Prvním zdrojem je tržba za vytěžené dřevo. Jen školní projekt přitom umožňuje odstranit prakticky všechny zpeněžitelné kmeny na ploše tří hektarů – lesní zákon umožňuje vytvoření hektarové holiny, v borovém porostu dvouhektarové; Český standard FSC zavazuje k maximální velikosti takové plochy 0,5 ha. Pokud jde ale o převodovou plochu v rámci školního projektu, je možné odvézt z lesa dokonce mnohem více, než kdyby proběhla holoseč. V příměstském lese by takovýto rozsah těžby patrně nebylo vůbec možné jinak prosadit.

Druhý zdroj představují čerpané granty. Podle odkazu, které poskytla paní Brettschneiderová (www.coppice.eu) se týká o zhruba 35 000 000 Kč, přičemž jde zřejmě pouze o část čerpaných dotací.

Třetí zdroj spočívá ve zpeněžení palivového dříví. Jak naznačuje i stanovisko MENDELU k petici občanů (Severník, srpen 2014), vzniklý porost má najít své využití jako obnovitelný zdroj energie. Faktem je, že poptávka po palivovém dřevě i jeho cena na trhu stabilně roste. Kromě samotné ceny dříví hrají roli i státní dotace. Faktem také zůstává, že štedrý státní dotační program na využití obnovitelných zdrojů energie byl v ohledu k některým z nich revidován a že zkušenosti nebyly vždy dobré (solární elektrárny, bioetanol z řepky a palmového oleje jako palivo, kukuřice na spalování nebo bioplyn). Původně dobrá myšlenka nahrazování bezesporu škodlivého využívání fosilních zdrojů jádra zdroji obnovitelnými byla kvůli nedostatkům ve způsobu realizace silně zprofanována. V rámci spalování biomasy by mohl nízký a střední les představovat patrně neekologičtější variantu (oproti jednoletým polním kulturám, plantážím nepůvodních rychle rostoucích dřevin nebo kácení přírodě blízkých lesů), podmínkou ale mimo jiné je, že jeho pověst nakonec nepošramotí takové excesy, jako je masivní exploatace příměstských lesů. Mimochodem – i doprava biomasy na místo spotřeby (např. do výtopny) se významně odráží na ceně. Čím blíže, tím levněji.

Poznámka: kdo a jak hospodaří nad Lesnou?

Poslední poznámka se týká vlastnictví lesů nad Lesnou a má předejít tomu, aby byla MENDELU osočována neoprávněně. Na svazích v okolí kaple sv. Antoníčka, kolem cesty ze Sadové do Divišovy čtvrti a v části plochy přiléhající k zahradám na Sadové nehospodaří MENDELU, ale Lesy města Brna, a. s. V důsledku protestů občanů proti holosečnému kácení kolem frekventované trasy od Divišovy čtvrti k Antoníčkovu (porosty na stráních, lipová alej) LmB změnil svůj přístup k hospodaření v místních lesích a preferují zde výběrný způsob hospodaření jako způsob obnovy porostu, především vzhledem k rekreačnímu významu lokality.

Je nám líto, že ke stejnému argumentu ve stejné oblasti jsou ve své převaze dosud hluší proponenti projektu převodu lesa na les nízký.

Závěrem – co budeme od MENDELU slyšet dále?

Článek paní Brettschneiderové-Loutoské byl po několika měsících první ucelenější písemnou diskusní reakcí od někoho ze zástupců MENDELU od březne tohoto roku, kdy jsme poprvé předložili dotazy, návrhy a podněty do diskuse. Navzdory zdání, že poskytuje oficiální a tedy především odborné informace, se bohužel zdaleka ne všechny zveřejněné údaje opírají o skutečnost a řadu z nich bylo třeba uvést na pravou míru. O měsíc později se již mohli čtenáři Severníku seznámit s oficiálním stanoviskem MENDELU k petici, podepsané 4782 signatáři, v němž rektor MENDELU slíbil projekt převodu pozastavit až do doby jeho dostatečného odborného i veřejného projednání. Pevně doufám, že způsob dalšího projednávání bude odlišný od toho, co přinesla ve svém článku paní autorka, že tímto jejím vpravdě propagandistickým (nebo po novém „pí-ár“) počinem diskuse nekončí a že se nadále bude odehrávat již jen ve stále věčnějším duchu.

Pokud je totiž projekt špatný, neměl by být na takto exponovaném místě realizován. A pokud je dobrý, proč je potřeba jej propagovat pomocí polopravd, nepravd a zavádějících tvrzení?

Tomáš Kohoutek
mluvčí petičního výboru